

КУЛИК В. А.

к. е. н., доцент

Полтавський університет економіки і торгівлі

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕР У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Метою статті є дослідження особливостей професії «бухгалтер» у постіндустріальній економіці. Досягнення поставленої мети здійснювалося шляхом визначення місця та ролі людини у постіндустріальній економіці; дослідження вимог до бухгалтера-практика, бухгалтера-науковця та бухгалтера-викладача у постіндустріальній економіці. У результаті дослідження встановлено, що основою професійної бухгалтерської діяльності у постіндустріальній економіці є мета бухгалтерського обліку, визначена господарюючими суб'єктами, суспільством, міжнародними організаціями. Оновлена концепція бухгалтерського обліку, погоджена різними користувачами облікової інформації, повинна стати основою для його удосконалення у постіндустріальній економіці.

Ключові слова: бухгалтер, постіндустріальна економіка, професійна діяльність.

КУЛИК В. А.

к. э. н., доцент

Полтавский университет экономики и торговли

ПРОФЕССИЯ БУХГАЛТЕР В ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Целью статьи является исследование особенностей профессии «бухгалтер» в постиндустриальной экономике. Достижение поставленной цели осуществлялось путем определения места и роли человека в постиндустриальной экономике, исследования требований к бухгалтеру-практику, бухгалтеру-ученому и бухгалтеру-преподавателю в постиндустриальной экономике. В результате исследования установлено, что основой профессиональной бухгалтерской деятельности в постиндустриальной экономике является цель бухгалтерского учета, которую определяют хозяйствующие субъекты, общество, международные организации. Обновленная концепция бухгалтерского учета, согласованная разными пользователями учетной информации, должна стать основой для его усовершенствования в постиндустриальной экономике.

Ключевые слова: бухгалтер, постиндустриальная экономика, профессиональная деятельность.

KULYK V. A.

candidate of economical sciences, associate professor

Poltava University of Economics and Trade

PROFESSION OF ACCOUNTANT IN POST-INDUSTRIAL ECONOMY

The aim of the article is to study the peculiarities of the profession of accountant in the post-industrial economy. The achievement of this goal was accomplished by: determining the place and role of man in the post-industrial economy; requirements study as a practicing accountant, accountant-scientist and the accountant-teacher in the post-industrial economy. The study showed that the basis of the accounting profession in the post-industrial economy is the purpose of accounting, as defined by economic entities society, international organizations. The updated accounting concept, agreed by the different users of accounting information, must be the basis for its improvement in the post-industrial economy.

Keywords: accountant, post-industrial economy, professional activities.

kutsenko_va@mail.ru

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Всесвітні глобалізаційні процеси зумовлюють перехід України у фазу постіндустріального суспільства, основною характеристикою якого є питома вага зайнятості громадян в інформаційному секторі виробництва. Якщо частка працівників, які працюють в інформаційному секторі, починає перевершувати зайнятість в промисловості та сільському господарстві, то таке суспільство визначається як постіндустріальне або інформаційне. Саме така ситуація склалася в 50-х рр. ХХ ст. в США, а згодом у Канаді, Австралії та західноєвропейських країнах. Кризовий стан української економіки у

пострадянські часи істотно загальмував власний поступ України на шляху інформатизації свого суспільного розвитку. Проте перетворившись на відкрите суспільство Україна потрапила під вплив глобальної інформаційної хвилі [1].

Інформатизація й комп'ютеризація вимагають від людей нових навичок, нових знань і нового мислення, покликаних полегшити адаптацію людини до умов і реалій комп'ютеризованого суспільства й забезпечити йому гідне місце в цьому суспільстві. Тому не можна не погодитися з тим, що інформатизація впливає на образ і якість життя всіх членів суспільства як на індивідуальному, так і на організаційному рівнях, на робочому місці та у побуті. Вона є силою, що не просто трансформує життя цілих співтовариств, але сприяє перебудові самого процесу відносин між людьми [2, с. 12, 13]. Бухгалтерська професія як важлива складова економічного та суспільного життя не є виключенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Питанням бухгалтерського обліку як професійної діяльності присвячені наукові праці таких вчених, як Ф.Ф. Бутинець, Л.М. Кіндрацька, В.В. Ковальов, М.І. Кутер, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, В.Ф. Палій, О.М. Петрук, Л.В. Чижевська. Дослідження вчених розкривають розглядають зміст та значення бухгалтерського обліку у трьох аспектах: 1) як практичної діяльності; 2) як науки; 3) як навчальної дисципліни. Проте проблеми формування бухгалтерської професії в умовах постіндустріального суспільства залишаються не повною мірою дослідженими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні особливостей професії «бухгалтер» у постіндустріальній економіці. Досягнення поставленої мети здійснювалося шляхом визначення місця та ролі людини у постіндустріальній економіці; дослідження вимог до бухгалтера-практика, бухгалтера-науковця та бухгалтера-викладача у постіндустріальній економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Незважаючи на важливу роль комп'ютерних інформаційних технологій у постіндустріальному суспільстві, ключовою складовою у зазначеній системі є людина, зокрема, її потреба та здатність створювати, передавати та отримувати інформацію. Вважаємо за доцільне постіндустріальне суспільство розглядати на двох взаємопов'язаних рівнях. Перший рівень – людина, що має інтелект, бажання і можливість змінювати оточуюче середовище та впливати на інших людей. Другий рівень – електронне середовище, що складається із інформаційного наповнення, технічної складової, комунікаційної складової. Вважаємо, що на першому рівні постіндустріального суспільства має знаходитися людина, оскільки саме її фізичні та інтелектуальні можливості; діяльність, спрямована на зміну оточуючого середовища; здатність до комунікації та потреба у ній стали основними передумовами його виникнення. Електронне середовище як складова постіндустріального суспільства є похідним від першого – результатом діяльності людини та підпорядковане її потребам. Розглянемо представлені ієрархічні рівні постіндустріального суспільства через призму бухгалтерського обліку та визначимо вплив електронного середовища на бухгалтерський облік та бухгалтера (рис. 1).

Зміни й зрушення, що сприяють переходу сучасного суспільства в якісно нову стадію базуються на об'єктивних процесах розвитку наукомістких, енерго- і працезберігаючих галузей економіки, процесах комп'ютеризації й інформатизації найважливіших сфер суспільного життя. Це впливає на перспективу суспільно-історичного розвитку людства, долю людини, його місце й роль у цьому процесі.

Розглядаючи бухгалтерський облік як професійну діяльність у трьох аспектах (бухгалтер-практик, бухгалтер-науковець, бухгалтер-викладач), вважаємо за необхідне звернути увагу на нові вимоги до бухгалтерської професії, зумовлені переходом до постіндустріального суспільства.

У постіндустріальному суспільстві бухгалтер перестає бути фіксатором здійснених подій, а стає активним учасником системи менеджменту на підприємстві: аналітиком,

дослідником, прогнозистом, контролером, управлінцем тощо. «Бухгалтер стає не лише фінансовим радником, а й бере участь у формуванні управлінської політики, значну частину робочого часу приділяє прогнозуванню, плануванню, прийняттю рішень, контролю в забезпеченні системи управління необхідною інформацією» [9, с. 136]. Сучасний бухгалтер-практик займається не тільки веденням рахунків, але й здійснює широку діяльність, яка включає планування і прийняття управлінських рішень, контроль і привертання уваги керівництва до порушень, оцінку, аналіз діяльності та аудит [3]. Поняття «професійний бухгалтер», закріплене Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, застосовується до осіб, які працюють у сферах, пов'язаних з бухгалтерським обліком, аудитом, фінансами та оподаткуванням, та мають відповідну підтверджену кваліфікацію. У Вступі до Міжнародних стандартів освіти зазначено: «Професійні бухгалтери дедалі частіше повинні бути технічними експортерами, які мають блискучі комунікативні навички і здатні відповідати вимогам щодо інформації та складання звітності, які висуває нова економіка, що ґрунтується на знаннях» [3]. Зміна підходів до ролі та місця бухгалтера у сучасному інформаційному суспільстві зумовила розширення його функцій, відповідно до вимог постіндустріальної економіки (табл. 1).

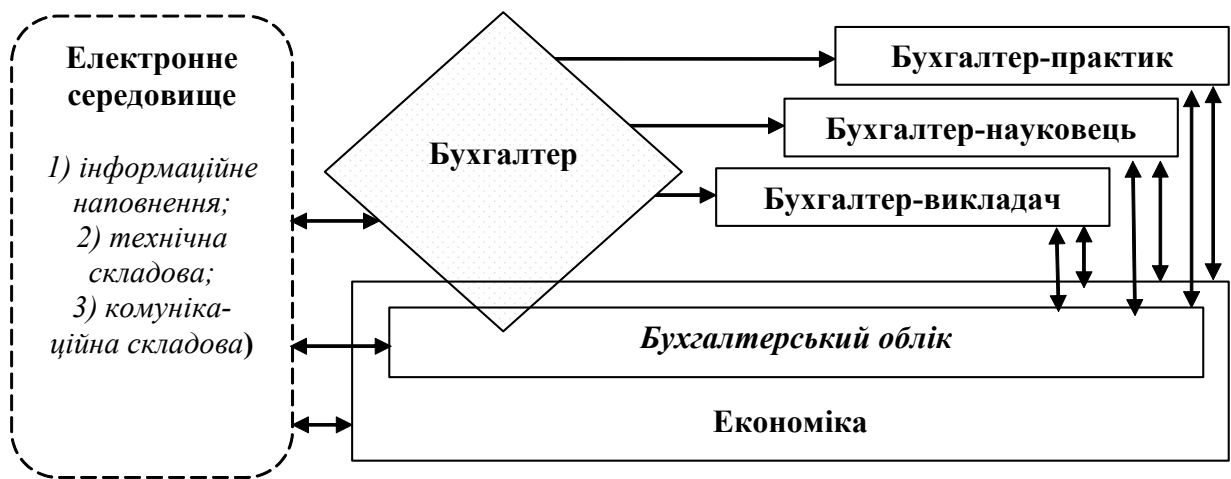

Рис. 1. Вплив електронного середовища на бухгалтерський облік у постіндустріальному суспільстві

Таблиця 1

Функції бухгалтера в умовах постіндустріальної економіки [11, с. 43]

Функції бухгалтера	Характеристика
Організаційна	1) організація бухгалтерського обліку, включаючи підбір і розподіл праці між обліковими працівниками; 2) вибір комп'ютерних інформаційних систем; 3) розробка облікової політики підприємства
Виконавча	1) реалізація управлінських рішень; 2) підтримання корпоративної культури та підтримання сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі
Управлінська	1) управління якістю інформаційних послуг; 2) керівництво колективом облікових працівників; 3) використання ефективних систем мотивації та оплати праці; 4) профілактика конфліктних ситуацій та вирішення конфліктів
Стратегічна	1) розробка нових форм обліку та внутрішньої звітності; 2) планування потреби в ресурсах; 3) планування розвитку бухгалтерської служби
Соціальна	1) забезпечення соціальних виплат і доходів працівникам і акціонерам підприємства; 2) захист членів суспільства через сплату податків

За прогнозами Л.В. Чижевської у постіндустріальному суспільстві праця бухгалтера-практика буде відноситися виключно до творчої праці, оскільки «в контексті глобальних процесів в економіці бухгалтери змінюють свою рахівничу роль на роль професійних консультантів у сфері господарювання» [11, с. 459].

Виходячи з того, що інформаційні технології дозволяють автоматизувати більшу частину облікових робіт, функціональні обов'язки бухгалтера розширюються. Обов'язковими вимогами до бухгалтера стають знання бухгалтерського обліку, податкового законодавства, вміння працювати зі спеціалізованими програмними продуктами. Додатково роботодавці звертають увагу на вміння бухгалтера вести кадровий облік, проводити аналітичні дослідження та виконувати контрольні функції. Залежно від направленості бізнесу додатковими вимогами до бухгалтера можуть бути знання міжнародних стандартів обліку та звітності; іноземних мов (із врахуванням специфіки діяльності підприємства); митного законодавства.

Маючи досвід практичної діяльності, бухгалтер може реалізувати себе у науковій сфері. Зокрема Я.В. Соколов, визначаючи значимість бухгалтерів-вчених, стверджував: «...праця бухгалтерів-практиків заслуговує на повагу. Проте все або майже все, що вони роблять на практиці, – це заслуга теоретиків, які придумали дебет і кредит, актив і пасив, форми 1, 2 і ін. Саме вони створили теорію обліку» [10, с. 13]. На необхідності удосконалення теорії бухгалтерського обліку шляхом розвитку облікової науки наголошує В.Ф. Палій, який зазначає: «В даний час світова економіка поступово трансформується в постіндустріальну фазу, яку також називають інформаційною економікою. При цьому, теорія бухгалтерського обліку відстає від об'єктивно виникаючих на практиці проблем; за змістом вона мало відрізняється від сформованої в тридцять років та відображає практику бухгалтерського обліку, придатну лише для індустріального суспільства, яка обслуговувала планову централізовану економіку. У системі практичного бухгалтерського обліку наростає ентропія, яка призводить до його відставання від потреб економіки» [7, с. 25]. Підтримуючи зазначену тезу, Н.М. Малюга зазначає: «Курс на зміни соціально-економічного розвитку держави суттєво підвищує вимоги до наукових досліджень в області теорії бухгалтерського обліку. Недостатня розробка наукових основ обліку, його теоретичної бази повинна привернути увагу молодих науковців, які в своїх дослідженнях будуть намагатися відійти від ремеслового характеру і забезпечити майбутнє науки про бухгалтерський облік через визначення його ролі в управлінській і соціально-економічній діяльності» [6, с. 113]. Вирішення зазначеної проблеми пропонує М.С. Пушкар, який закликає до створення нової парадигми обліку «наукове співтовариство, яке за своїм визначенням покликане дати для бізнесу якісний продукт у вигляді наукових концепцій функціонування і розвитку системи обліку в постіндустріальному суспільстві, моделей обліку, проектів генерування корисної інформації, методик обробки даних тощо. Без цього облік, як наука, не має майбутнього і він втратить статус окремої наукової діяльності, перетворившись на складову статистики чи економіки» [8, с. 50]. Таким чином, наукова діяльність вимагає від бухгалтера мислення у глобальних економічних масштабах, розуміння ролі бухгалтерського обліку у національній та світовій економіці, здатності до прогнозування майбутніх подій та явищ, їх впливу на теорію і практику бухгалтерського обліку.

Маючи досвід практично та наукової діяльності, доцільним є здійснення викладацької діяльності, метою якої є формування висококваліфікованих спеціалістів із бухгалтерського обліку із врахуванням особливостей формування системи знань та навичок у студентів, зумовлених інформатизацією освіти.

Основними результатами інформатизації освіти, у тому числі бухгалтерської, слід визначити:

- розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості);
- розвиток змісту, методів і засобів навчання відповідно до світових стандартів;
- скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів;

– інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності;
– модернізація управління освітою;
– кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації освіти шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців [4].

Погоджуємося із твердженням Л.М. Кіндрацької, яка зазначає: "Нині через змінюваність положень облікових стандартів, системи оподаткування та й загалом ведення бізнесу викладач зобов'язаний працювати над своїми компетенціями. Важливо також збалансувати інтереси студентів, не відлякати їх від майбутньої роботи за спеціальністю складними обліково-аналітичними процедурами. Одним словом, на часі – побудова сучасної еволюційної парадигми системної ідеології набуття студентами теоретичних знань і практичних вмінь з бухгалтерського обліку. Формування цієї ідеології можливе, якщо викладачі поєднують як педагогічну, так і наукову діяльність" [5].

Вичерпний перелік вимог до бухгалтера-викладача визначено Л.В. Чижевською, яка зазначає, що сучасна система освіти висуває наступні вимоги до бухгалтера-викладача: 1) володіння спеціальними знаннями та навиками; 2) знання методики викладання; 3) володіння сучасними інформаційними технологіями; 4) самоосвіта та самовиховання; 5) загальна комунікативна компетентність, у тому числі у галузі іноземних мов; 6) вміння підтримувати педагогічний імідж; 7) педагогічна вимогливість [11, с. 351–356].

Таким чином, у той час як здатність до самоосвіти та самовиховання, знання чинного законодавства залишаються незмінними обов'язковими вимогами до бухгалтера, інформатизація суспільства додає нового забарвлення таким вимогам, як загальна комунікативна компетентність та вміння підтримувати професійний імідж, а вміння володіти сучасними інформаційними технологіями стає невід'ємною частиною кожної людини, в тому числі, бухгалтера. Крім того, незалежно від того у якій сфері працює бухгалтер, ніколи не втраять своєї актуальності такі моральні якості, як порядність, відповідальність, доброзичливість та бажання приносити користь іншим.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Професія бухгалтер є актуальною у постіндустріальній економіці, проте вимоги до бухгалтерів-практиків, бухгалтерів-науковців та бухгалтерів-викладачів зазнають суттєвих змін. Кожен із видів професійної бухгалтерської діяльності є важливим та його здійснення неможливе без інших двох. Основою професійної бухгалтерської діяльності в постіндустріальній економіці є мета бухгалтерського обліку, визначена господарюючими суб'єктами, суспільством, міжнародними організаціями. Оновлена концепція бухгалтерського обліку, погоджена різними користувачами облікової інформації, повинна стати основою для його удосконалення в постіндустріальній економіці.

Список використаних джерел

1. Батраченко І.Г. Соціально-психологічні аспекти формування та реалізації державної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні / І.Г. Батраченко, Л.Л. Прокопенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/7/08.pdf>

2. Грицунов О.В. Інформаційні системи та технології : [навч. посіб. для студентів за напрямом підготовки «Транспортні технології»] / О.В. Грицунов ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 222 с.

3. Гуцалюк О.М. Сучасний бухгалтер: його місце та роль в світі / О.М. Гуцалюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/gutsalyuk-om-suchasniy-buhgalter-yogo-rol-ta-mistse-v-sviti/>

4. Висоцька О.Є. Від теорії інформаційного суспільства до медіаосвіти: соціальні передумови та основний зміст [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/archive/C90EFAC420AE7B7FC225796400648827?opendocument>

5. Кіндрацька Л.М. Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і їх вплив на

підготовку спеціалістів у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/12730>

6. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : [монографія] / Н.М. Малюга. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 541 с.

7. Палий В.Ф. Теория бухгалтерского учета : [учеб. пособие по спец. «Бухгалтерский учет и анализ хозяйственной деятельности»] / В.Ф. Палий, Я.В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 1984. – 279 с.

8. Пушкар М.С. Наука про облік та можливість подолання її стереотипів / М.С. Пушкар // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2009. – № 17, т. II. – С. 47–50.

9. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики : [моногр.] / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 260 с.

10. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 496 с.

11. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : [монографія] / Л.В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с.
